

AS Lääne-Tallinna Keskhaigla patoloogiaosakond

10617, Tallinn, Paldiski mnt 68, Tel: 6511483

VS 3

SISUKORD

1. Proovide vastuvõtu ajad ja kohad

2. Uuringute tellimine

2.1 Uuringut tellimine saatekirjal

2.2 Uuringute tellimine elektrooniliselt

2.3 Lisauuringute tellimine

3. Patsiendi identifitseerimine ja proovinõude markeerimine

3.1 Patsiendi identifitseerimine

3.2 Proovinõude markeerimine

4. Günekoloogiliste materjalide võtmise nõuded ja transport

4.1. Fikseeritud günekotsütoloogiline proov (PAP test)+ LBC

4.2. Tsütoloogiaharjaga võetud proov tupest, häbemelt, emakakaelast

4.3. Peennõelabioptaadid erinevate günekoloogiliste organite tsüstidest

4.4. Tsütoloogiaharjaga võetud proov endomeetriumilt ja pipelle uuring

4.5. Cavum Douglase õõne vedelik

4.6. Rinnanibu eritis

4.7. Rinnanäärme peennõelbioptaat (FNA)

5. Mittegünekoloogilised materjalid

5.1. Seroosõõnte vedelikud (pleura, kõhuõõne, perikardi)

5.2. Röga

5.3. Uriin

5.4. Ninaeritised

5.5. Bronhiaspiraadid

5.6. Bronhoskoopia ajal tsütoloogiaharjaga võetud proovid

5.7. Sünoviaalvedelik

5.8. Peennõelabioptaat (FNA) erinevatest organitest

5.9. Peennõelabioptaat (FNA) kilpnäärmest

5.10. Peennõelabioptaat erinevate organite tsüstidest

5.11. Trahheast tsütoloogiaharjaga võetud uuringumaterjal

5.12. Rakuline materjal silmast, konjuktiivist

5.13. Kõrist tsütoloogiaharjaga võetud uuringumaterjal

5.14. Tsütoloogiaharjaga võetud proovid söögitorust, mao limaskestalt,

5.15. Tsütoloogiline materjal nahast

6. Tsütoloogiline kiiruuring

7. Histoloogiline materjali võtmise nõuded ja transport

7.1. Biopsiad

7.2. Operatsioonimaterjalid

7.3. Operatsiooniaegne kiiruuring

7.4 Lümfisõlme tsütoloogiline ja histoloogiline kompleksuuring lümfoproliferatiivsete haiguste kahtluste korral

1. Proovide vastuvõtu ajad ja kohad

Tsütoloogiliste uuringumaterjalide vastuvõtt Paldiski mnt 68 kab A1 008 Tsütoloogilise materjali vastuvõtt tel 6511482	E-R 8.00-16.00 L,P suletud
Histoloogiliste uuringumaterjalide vastuvõtt Paldiski mnt 68 kab A1 007 Histoloogilise materjali vastuvõtt tel 6511482	E-R 8.00-16.00 L,P suletud

2. Uuringute tellimine

2.1. Uuringute tellimine saatekirjale

- Kleepige patsiendi ribakood (ei tohi olla rikutud)
- Ribakoodi puudumisel kirjutada trükitähtedega patsiendi isikuandmed
 - Patsiendi ees- ja perekonnanimi (trükitähtedega)
 - Isikukood
- Haigusloo number
- Uuringu tellinud arsti nimi ja kood, telefon, raviasutus, osakond
- Materjali võtmise kuupäev
- Materjali päritolu, st kust materjal on võetud
- Kliinilised andmed: diagnoos, olulisemad kliinilised näitajad, saadud ravi, varasemad morfoloogilised uuringud

2.2. Uuringute tellimine elektrooniliselt

- Elektrooniliselt on võimalik analüüse tellida LIISA programmis (Labor.exe)
- Tellimuse täitmise juhend asub veebilehel <http://siseleht.ltkh.ee/index.php?id=63677>

2.3 Lisauuringute tellimine

- Lisauuringute tellimiseks helistada patoloogiaosakonna sekretäridele, et kontrollida uuringumaterjali olemasolu.
- Sekretäridele tuleb öelda patsiendi isikukood ning soovitud lisauuringu tellimus.
- Lisauuringute tellimise vajaduse üle otsustab arst või uuringut teostav patoloog. Patoloog hindab lisatellimuse otstarbekust ja kas uuringumaterjali on piisavalt lisauuringu teostamiseks. Kui lisauuringut ei ole võimalik teostada, siis teavitatakse raviarsti telefoni või e-kirja (välistellijale edastatakse info krüpteeritud) teel.
- Lisauuringud tellib arsti või patoloogi soovil patoloogiaosakonna laborandi abid elektrooniliselt infosüsteemis LIISA või paberkandjal vastavalt kehtestatud korrale.

Histoloogilise uuringu proovimaterjale säilitatakse 7 päeva peale uuringuvastuse valmimist. Tsütoloogilise uuringu vedelikud säilitatakse maksimaalselt 7 päeva.

Uuritud preparaadiklaase säilitatakse patoloogiaosakonnas 10 aastat ja koeplukke 30 aastat.

2.4 Patsiendi nõusolek

Arst teavitab patsienti uuringust ja sellega kaasnevatest võimalikest ebamugavustest või riskidest vastavalt AS Lääne-Tallinna Keskhaiglas kehtivale korrale. Vajadusel võtab patsiendilt enne proovi andmist/andmisele suunamist teavitatud nõusoleku.

2.5. Uuringutest keeldumise alused

- Saatelehel puuduvad patsiendi identifitseerimiseks vajalikud andmed (patsiendi ees- ja perekonnanimi nimi ja isikukood).
- Saatelehel puudub uuringumaterjali saatnud arsti nimi või kood.
- Saatelehel puudub uuringumaterjali saatnud meditsiiniastutuse nimetus.
- Saatelehele ei ole märgitud tellitavat uuringut.
- Vale uuringumaterjal.
- Uuringumaterjali kogus on ebapiisav.
- Uuringumaterjali transpordi- ja/või hoiutingimused valed.
- Proovinõu purunenud.

- Saateleht saabunud ilma uuringumaterjalita või vastupidi.
- Patsiendi nimi ei vasta uuringumaterjalile kleebitud ribakoodile või saatelehele.
- Uuringvõtmise aeg ei sobi teostatava uuringu jaoks.

2.6 Proovide hävitamine

Hävitamisele kuuluva proovimaterjali käsitlemine toimub vastavalt Jäätmekäitluse korrale.

2.7 Saatekirjade säilitamine ja hävitamine

Paberkandjal saatekirjad, preparaadid ja koelised materjalid tellijatelt säilitatakse arhiivis vastavalt kehtestatud nõuetele ning seejärel hävitatakse.

3. Patsiendi identifitseerimine ja proovinõude markeerimine

3.1. Patsiendi identifitseerimine

- Patsiendi identifitseerimise eest vastutab proovivõtja
- Küsida patsiendi ees- ja perekonnanimi
- Lapse puhul ütleb nime lapsevanem või hooldaja
- Teadvuseta, ebaadekvaatsete ja tundmatute patsientide identifitseerimisel jälgida osakondade sisekorda

3.2. Proovinõude markeerimine

- Enne proovimaterjali võtmist markeerida saateanum ribakoodiga
- Ribakoodi puudumisel patsiendi ees- ja perekonnanime ning isikukoodiga/sünniajaga
- Kaanega proovinõudele kleepida ribakood või kirjutada veekindla markeriga patsiendi ees- ja perekonnanimi koos isikukood küljele, mitte kaanele.
- Preparaatide alusklaasile kirjutada hariliku pliiatsiga loetavalt patsiendi ees- ja perekonnanimi ning isikukood/sünniaeg. Ärge keerake saatelehte ümber preparaadi (materjal hävib)!
- Kontrollige materjali kokkulangevust saatekirjal ja proovinõul enne patoloogiaosakonda saatmist.

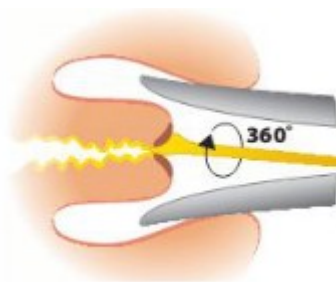
4. Günekoloogiliste materjalide võtmise nõuded ja transport

4.1. Fikseeritud günekotsütoloogiline proov (PAP test)

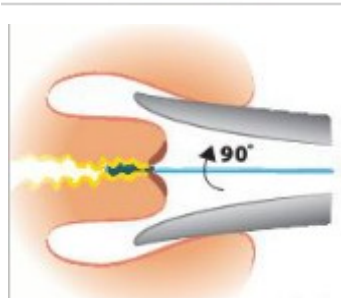
Proovi võtmine:

- Uuringu materjal võetakse ekto- ja endotserviksilt. Enne materjali võtmist tuleb eemaldada emakakaelalt limakork (rohke lima raskendab proovi hindamist).
- Soovitatav kasutada kahte v tmisvahendit: spaatlit ja endotservikaalset tsütoloogiaharja.
- ✓Spatliga t mmatakse 360- kraadise ringja liigutusega üle ektotserviksi (joonis 1)
- ✓Endotservikaalne materjal võetakse kaelakanalist tsütoloogiaharjaga, roteerides harja 90 kraadi ulatuses (Joonis 2).

Joonis 1. Materjali võtmine ektotserviksilt spaatliga

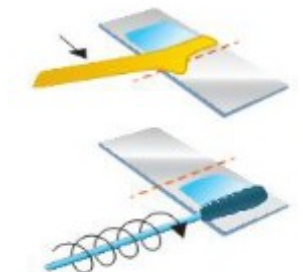
Joonis 2. Materjali võtmine endotserviksilt ts toharjaga

- Saadud materjalid (ekto- ja endotservikaalne) kantakse üle alusklaasile(joonis 3)
 - Spaatlil olev ektotserviksi materjal tuleb kanda alusklaasi ühele otsale õhukese kihina ühe liigutusega.
 - Ts toloogiaharjal olev endotserviksi materjal tuleb kanda alusklaasi teisele otsale, roteerides tsütoloogiaharja.
 - Alusklaasi lihvitud servale kirjuta **hariliku pliatsiga trükitähtedega** patsiendi perekonna- ja eesnimi ning sünniaeg.

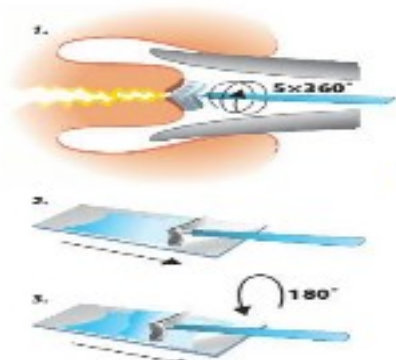
Uuringu materjal alati panna alusklaasiklaasi samale poolele, kus on markeering.

Joonis 3. Materjali kandmine alusklaasile

•Naise erinevad füsioloogilised seisundid võivad mõjutada PAP testi võtmise tulemust. Näiteks raseduse ajal kipub tsütoloogiaharjaga materjali võtmisel emakakael kergesti veritsema, mis põhjustab mitteametliku materjali saatmise. Sellisel juhul soovitatakse tsütoloogia harja asemel kasutada Cervex-Brush'i (Joonis 4).

Joonis 4. Materjali võtmine kasutades Cervex-Brush'i®

•Kui rakuline materjal on alusklaasile kantud, tuleks preparaat kohe fikseerida kas 95-96% etanoolis vähemalt 30min või kasutada aerosooli (nt. CytoFix, Heinz Herenz). Pihustada seda 20-30cm kauguselt alusklaasist. Kui fiksaatorina kasutatakse aerosooli tuleb aerosool enne värvimist maha pesta. Aerosooli maha pesemiseks asetada preparaadiklaasid 30 minutiks 95% etanooli ning see järel 10-15 minutiks teise 95% etanooli lahusesse.

•Enne fikseerimist ei tohi materjal kuivada!

•Pärast fikseerimist võta klaas pintsettidega konteinerist välja ja pane õhu kätte kuivama, materjal ülemisel poolel.

Enne laborisse saatmist kontrolli klaasi ja saatelehe vastavust, murra saateleht pooleks (**ära paki**) pane klaas saatelehe vahele ja saada laborisse.

MATERJALI ADEKVAATSUST MÕJUTAVAD

•Menstruaaltsükkel – proov võtta menstruaaltsükli 7.-15. päeval, kui on vähem proovi hindamist segavat verd ja lameepiteeli rakkude tsütolüüsi.

•Põletik – kui naisel on põletik, siis soovitatakse enne ravida ja võtta proov 3 kuud pärast ravi lõppu, sest põletikulised elemendid segavad proovi hindamist ning samuti reaktiivsed rakulised muutused võivad anda vale-negatiivse või vale-positiivse tulemuse.

•Atroofia

•Postpartum – soovitatakse PAP test võtta mitte enne kui 3 kuud peale sünnitamist, et vältida vale-negatiivseid või vale-positiivseid tulemusi.

•Emakakaela mehaaniline või keemiline ärritus – soovitatakse mitte võtta proov enne 48h möödumist vaginaalsete medikamentide kasutamist. Vahetult pärast kolposkoopiat ei võeta PAP testi.

•Kiiritus ja kemoterapia– põhjustab erinevaid vale positiivseid rakulisi muutuseid.

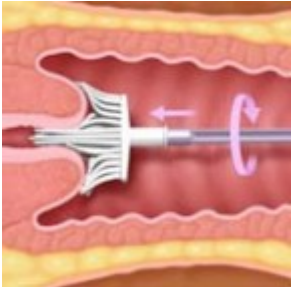

Proovi transport ja säilitamine:

Transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitstud preparaadid säilivad nädalaid. LBC säilib toatemperatuuril kuu aega.

Teostamise aeg

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20tööpäeva.

LBC günekotsütoloogiline proov

	<p>1. Võtta rakuline proov emakakaelalt kasutades <i>Rovers'i Cervex-Brush'i</i>® harjakest. Mine harja keskmiste ripsmetega tservikaalkanalisse ja roteeri harjakest kella osuti suunas 5 korda. Pane tähele, et keerates harjakest vastupäeva ei tööta õige materjali võtmine, kuna harijakese materjal on disainitud nii, et kõige paremini toimub rakkude eraldumine keerates harjakest pööripäeva. <i>Rovers'i Cervex-Brush</i>® harjake võtab materjali nii ekso- kui ka endotserviksilt paralleelselt.</p> <p>TEISED VÕIMALUSED MATERJALI VÕTMISEKS:</p> <p>1.1. Juhul kui kasutad <i>Rovers Combi Cervex-Brush'i</i>® harjakest (soovitavalt post menopausaalses eas naistel), siis sisesta harjakese pikem ots tservikaalkanalise ja ettevaatlikult keera harjakest kellaosuti suunas 2 korda.</p> <p>1.2. On lubatud võtta materjal tsütospaatliga ja tservikaalkanali harjakesega nii nagu konventsionaalse günekotsütoloogilise proovi (PAP-test) võtmise puhul. Antud juhul on kohustuslik kasutada mõlemaid riistu koos, sest spaatliga võetakse materjal ekso- ja harjakesega endotserviksilt.</p>
	<p>2. Loputa harjakest <i>ThinPrep PreservCyt</i>® vedelikus nii kiiresti kui võimalik. Vajuta harjake vastu anumaa põhja vähemalt 10 korda ja siis loputa see võimalikult põhjalikult, et rakud eralduksid harjakeselt ning lima ei tekitakse rakkudest tükke.</p> <p>NB! Ära jätta harjakest <i>ThinPrep PreservCyt</i>® proovianuma sisse. Harjake segab edaspidist proovi uuringuks ettevalmistuse protsessi.</p>
	<p>3. Sule <i>ThinPrep PreservCyt</i>® proovianum, keerates korki nii, et korgil ja anumal olev märgistus (must joon) oleks ühel tasandil. Nii toimides väldid proovianuma vedeliku lekkimist.</p> <p>TRANPORDITIINGIMUSED: Proov säilib toatemperatuuris kuu aega.</p>
	<p>4. Varusta proovianum patsiendi andmetega: ees- ja perekonnanimi, ID kood ning uuringu tellimuse ribakood (tellides sõeluuringut) või vormista saatekiri (tellides LBC testi).</p> <p>NB! Sõeluuringu proovid ei vaja saatekirja. LBC günekotsütoloogilised proovid vajavad saatekirja. Veendu, et</p>

	<p>tellimus sisaldaks järgmist informatsiooni, mis toetab adekvaatset diferentsiaaldiagnostikat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eelmise günekotsütoloogilise uuringu tulemus • Viimase menstruatsiooni aeg • Kasutatav hormoonipreparaat • ESV • Raseduse kestvus • Menopausi algus
--	---

Pildil *Rovers Cervex-Brush®*
Materjali võetakse keerates harjakest pööripäeva 5 korda.

Pildil *Rovers Cervex-Brush® Combi*
Materjali võetakse keerates harjakest pööripäeva 2 korda.

LBC günekotsütoloogilise proovi adekvaatset analüüsi tulemust mõjutavad:

- Rohke lima – vältimaks eemalda limakork enne materjali võtmist ning loputa harjakest peale proovi võttu nii kiiresti ja põhjalikult kui võimalik.
- Lubrikanti esinemine proovis – informeeri patsienti, et ta ei kasutaks lubrikanti vahetult enne visiiti. Teosta LBC materjali võtmist enne ultraheliuuringut. Tuppe kuivuse korral kasuta peegli asetamiseks vees lahustuvat geellubrikanti. Sellisel juhul tuleks tilgutada geeli peegli seintele mitte otsa.
- Tugevalt verine proov – informeerida patsienti, et ta registreeriks ennast visiidile menstruatsiooni vabal ajal, günekotsütoloogilise proovi andmise kõige parem aeg on menstruaaltsükli keskel.

4.2. Tsütoloogiaharjaga võetud proov tupest, häbemelt

Proovi võtmine:

Proovi võtmiseks kasutada tsütoloogiaharja või spaatlit.

Tupe proovi võtmiseks hõõruda tupe limaskestast tsütoloogiaharjaga, proov võtta tagumisest võlvist. Häbemelt proovi võtmiseks hõõruda lesiooni piirkonda

tsütoloogiaharjaga või spaatliga.

Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja määrada laiali. Kui rakuline materjal on alusklaasile kantud, tuleks preparaat koheselt fikseerida 95-96% etanoolis vähemalt 30min. Pärast fikseerimist võta klaas pintsettidega konteinerist välja ja pane õhu kätte kuivama, materjal ülemisel poolel.

Proovi transport ja säilitamine

Transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid.

Teostamise aeg

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

4.3. Peennõelabioptaadid erinevate günekoloogiliste organite tsüstidest (FNA aspiratsiooniga saadud vedelik) (munasarja tsüstid, rinnanäärme tsüstid ja teiste organite tsüstid)

Proovi võtmine:

Proovi võtmisel kasutada steriilset süstalt. Nõela läbimõõt peab olema vähem kui 0,7mm, pikkusega 3-5 cm. Uuringumaterjali kogus 1-10ml.

Proovi transport ja säilitamine:

Transportida laborisse jahedas 1 tunni jooksul. Kui see ei ole võimalik, siis tuleb proovi säilitada temperatuuril +4..+8°C maksimaalselt 48h.

Teostamise aeg

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

4.4. Tsütoloogiaharjaga võetud proov endomeetriummilt ja pipelle uuring

Proovi võtmine:

Uuringumaterjal võtta tsütoloogiaharja või pipellega endomeetriumi. Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja määrada laiali. Kui rakuline materjal on alusklaasile kantud, tuleks preparaat koheselt fikseerida 95-96% etanoolis vähemalt 30min. Pärast fikseerimist võta klaas pintsettidega konteinerist välja ja pane õhu kätte kuivama, materjal ülemisel poolel.

Proovi transport ja säilitamine:

Transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

4.5. Cavum Douglase õõne vedelik

Proovi võtmine:

Cavum Douglase õõne vedelik võetakse steriilse süstlaga 1-3ml. Kui Cavum Douglase õõnes väga vähe vedelikku, siis tuleb günekoloogil teha ise äigepreparaat. Selleks alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja määrada laiali. Kuivatada õhu käes. Valguse eest

Proovi transport ja säilitamine:

Steriilse süstlaga võetud materjal transportida laborisse jahedas. Säilitada temperatuuril 4-8 °C maksimaalselt 48h. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

4.6. Rinnanibu eritis

Proovi võtmine:

Rinnanibu eritiste korral kasutatakse eksfoliatiiivset meetodit. Hõlmab endas irdunud rakkude uuringut. Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Pigistada rinnanibu eritis alusklaasile samale poole markeeringuga ja määrada laiali.

Proovi transport ja säilitamine:

Transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva. Uuringu materjali diagnostika on keerukas, sest rakud on sageli düstroofilised ja lüüsunud.

4.7. Rinnanäärme peennõelbioptaat (FNA)

Proovi võtmine:

Peennõela meetodi korral võetakse uuritav materjal peennõela/steriilse süstla abil negatiivse rõhu all. Meetodit võib kasutada ka siseorganite punktsioonil ultraheli abil. Nõela läbimõõt peab olema vähem kui 0,7 mm, pikkusega 3-5 cm. Alusklaasid peavad olema puhtad, kuivad, läbipaistvad ja rasvavabad. Alusklaasid markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja tõmmati laiali. Kuivatada õhu käes või 95% alkoholis.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Süstlaga võetud materjal transportida laborisse jahedas ja säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.1. Seroosõõnte vedelikud (pleura, kõhuõõne, perikardi)

Proovi võtmine:

Uuringumaterjal võetakse aseptika nõuetekohaselt paratsenteesi teel. Tsütoloogiliseks uuringuks saata materjal punkteerimisel viimati saadud vedelikuosast, kus on kõige rohkem rakke. Uuringumaterjal võtta proovitopsi või 50mL katsutisse, kuhu lisada 1-2 tilka hepariini 100 mL seroosõõne vedeliku kohta. Hüüvete vältimiseks proov korralikult segada. Tsütoploki teostamiseks ei ole vaja uuringumaterjalile hepariini lisada. Suure koguse korral võetakse materjal kahte katsutisse (võtmise alguses ja lõpus, 10-10ml).

Proovi transport ja säilitamine:

Materjal tuleb koheselt saata tsütoloogialaborisse, et keemilises ja morfoloogilises koostises ei tekiks muutusi. Saatmiseni hoida külmkapis temperatuuril (4-8 °C). Kui koheselt ei ole võimalik proovi laborisse saata, võib proovi säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24-48 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.2. Röga

Proovi võtmine:

Uuringuks võtta röga hommikul enne söömist ja pärast hammaste pesemist. Eelnevalt tuleb suud kaks korda loputada keedetud veega. Avada steriilne röga kogumise tops, asetada tops ja kaas lauale nii, et nende seesmine osa ei puutuks millegi vastu. Patsiendil tuleb köhida sügavalt välja (kui röga väljakõhimisega on raskusi, siis kasutada (15% NaCl ja 10% glütseriini aerosoolsegu sissehingamiseks, kuni vallandub köhahoog). Sülg uuritavaks materjaliks ei sobi. Röga kogus peab olema 1-10 ml.

Proovi transport ja säilitamine:

Transportida uuritav materjal kohe laborisse. Kui see ei ole võimalik, võib uuritavat materjali säilitada suletud topsis temperatuuril (4-8 °C) maksimaalselt 12 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.3. Uriin

1. Tsütoloogiliseks uuringuks sobib paremini hommikune teine (esmajoa) uriin, aeg kahe urineerimise vahel võiks olla 2 tundi. Soovitav on 2-3 tundi enne uriini andmist juua ca 0,5 liitrit joogivett, sest rohke uriiniga eritub rohkem epiteelirakke .

2. Käed ja välised suguelundid pestakse ilma seepi ja desinfitseerivaid vahendeid kasutamata puhtaks, kuivatatakse paberrätikuga. Uriinijoa keskmine osa (50ml) kogutakse spetsiaalsesse kogumisnõusse.

3. Imikutel ja väikelastel võib kasutada kogumiseks uriinikotikest. Eelnevalt tuleb lapse välissuguelundite piirkond puhtaks pesta, seejärel kinnitada kotike ja jälgida 10-15 min jooksul uriini kogunemist. Uriin kanda steriilse pipetiga kogumiskotist steriilsesse kogumisnõusse.

Kateeteruriin

Võetakse püsikateetriga patsientidelt. Kateeter suletakse klemmiga 0,5-1 tunniks (või keeratakse kinni uriinikoti kruvi). Kateetri pinda desinfitseeritakse ja punkteeritakse steriilse nõelaga. Võetakse vähemalt 2-3 ml uriini. NB! Infitseerimise ohu tõttu püsikateetrita patsiendi kateteriseerimine ei ole õigustatud (eelistada tuleks põiepunktsiooni). Analüüsiks ei tohi materjali võtta uriinikogumiskotist!

Uriiniproov tuuakse tsütoloogia laborisse hiljemalt ühe tunni jooksul.

Proovi transport ja säilitamine:

Tuua uriiniproov koos saatekirjaga tsütoloogia laborisse hiljemalt ühe tunni jooksul. Kui see pole võimalik, võib proovi säilitada külmikus (4-8 °C) maksimaalselt 2 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.4. Ninaeritised

Proovi võtmine:

Materjal võetakse kasutades väikseid kosmeetilisi pulgakesi mittehügrokoopse vatiga, siis ei imendu rakud vati sisse. Materjal võtta alumisest või keskmisest ninakäigust pulgakest kergelt roteerides. Materjal võtta vasakust ja paremast ninasõõrmest eraldi. Oluline on saada küllaldane hulk materjali. Proov tuleb kanda alusklaasile kergelt roteerides, mitte tugevalt hõõrudes (rakud võivad puruneda). Alusklaasid peavad olema märgistatud patsiendi perekonna-ja eesnimega ning sünniajaga, ning fikseeritakse kuivamisel õhu käes.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid. Tamponiga võetud materjal säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24 tundi ja transportida jahedas.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.5. Bronhiaspiraadid

Proovi võtmine:

Bronhoskoobi abil tehakse bronhoalveolaarne lavaaž või selektiivne kahjustatud kopsuosa loputamine 5-10 ml füsioloogilise keedusoola lahusega. Proovivõtmine võib toimuda samaaegselt bronhi- või kopsukoe biopsiatükkide võtmisega. Aspiraadi hulk peab olema vähemalt 5-10ml.

Proovi transport ja säilitamine:

Võimalusel transportida koheselt laborisse. Juhul, kui see ei ole võimalik võib proovi säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24, maksimaalselt 48h.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.6. Bronhoskoopia ajal tsütoloogiaharjaga võetud proovid

Proovi võtmine:

Materjal võetakse tsütoloogiaharjaga bronhoskoobi kaudu. Proovimaterjal määratakse harjaga alusklaasile, mis on märgistatud patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Preparaadiklaasid fikseeritakse kuivamisel õhu käes.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid. Tsütoloogiaharjaga võetud materjali võib säilitada steriilses kogumisnõus temperatuuril (4-8 °C) 24h. Transportida laborisse jahedas.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.7. Sünoviaalvedelik

Proovi võtmine:

Liigesevedelik saadakse liigese punkteerimisel või liigese kirurgilisel operatsioonil. Viimasel juhul peaks proovi võtma varakult protseduuri alguses, vähendamaks proovi saastumise riski nt vere või liigeskõhre fragmentidega. Saatekirjale märgitakse, millisest liigesest on proov võetud, punktsiooni kellaeg ja andmed võimaliku varasema kortikosteroidide liigesesse manustamise kohta.

Proovi transport ja säilitamine:

Kohese uurimisvõimaluse korral (30 minuti jooksul) võib proovimaterjali laborisse saata süstlas. Kui proovi ei saa kohe tsütoloogia laborisse saata, võib uuringumaterjali saata K3EDTA vaakumkatsutis (lilla kork) jahedas. Proov tuleb säilitada temperatuuril (4-8 °C) maksimaalselt 24h

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.8. Peennõelabioptaat (FNA) erinevatest organitest

Proovi võtmine:

Peennõela meetodi korral võetakse uuritav materjal peennõela/steriilse süstla abil negatiivse rõhu all siseorganite punktsioonil ultraheli abil. Nõela läbimõõt peab olema vähem kui 0,7 mm, pikkusega 3-5 cm. Alusklaasid peavad olema puhtad, kuivad, läbipaistvad ja rasvavabad. Alusklaasid markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja tõmmati laiali. Kuivatada õhu käes või 95% alkoholis.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid. Süstlaga võetud materjal transportida laborisse jahedas ja säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12- 20tööpäeva.

5.9. Peennõelabioptaat (FNA) kilpnäärrest

Proovi võtmine:

Proovi võtmisel kasutada steriilset süstalt. Nõela läbimõõt peab olema vähem kui 0,7mm, pikkusega 3-5 cm. Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga.

Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja tõmmata laiali. Kuivatada õhu käes.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid, mille korral on soovitatav fikatsioon. Steriilise süstlaga võetud materjal transportida jahedas või säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.10. Peennõelabioptaat erinevate organite tsüstidest

Proovi võtmine:

Proovi võtmisel kasutada steriilset süstalt. Nõela läbimõõt peab olema vähem kui 0,7mm, pikkusega 3-5 cm. Uuringumaterjali kogus 1-10ml.

Proovi transport ja säilitamine:

Transportida laborisse jahedas 1 tunni jooksul. Kui see ei ole võimalik, siis tuleb proovi säilitada temperatuuril +4..+8°C maksimaalselt 48h.

Teostamise aeg

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.11. Trahheast tsütoloogiaharjaga võetud uuringumaterjal

Proovi võtmine:

Proov võetakse bronhoskoobiga või trahhea aspireerimisel steriilse sondiga. Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja tõmmata harjaga laiali. Kuivatada õhu käes.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid. Steriilsesse topsikusse võetud materjal transportida laborisse jahedas või säilitada temperatuuril (4-8 °C).

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.12. Rakuline materjal silmast, konjuktiivist

Proovi võtmine:

Uuringumaterjal võetakse peenikese steriilse tamponiga. Tamponiga tõmmata üle alalau konjuktiivi, vältides kokkupuudet ripsmete ja nahaga.

Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga.

Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja määrada laiali.

Kuivatada õhu käes.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid. Steriilse tampooniga võetud materjal saata laborisse jahedas või säilitada (4-8 °C) 24 h.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.13 Kõrist tsütoloogiaharjaga võetud uuringumaterjal

Proovi võtmine:

Larüngoskoobi abil hõõruda kõri. Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja määrada laiali. Kuivatada õhu käes.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid. Kui preparaati ei ole võimalik teostada, saata materjal steriilses saateanumas kohe laborisse, või säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.14. Tsütoloogiaharjaga võetud proovid söögitorust, mao limaskestalt

Proovi võtmine:

Proov võtta gastroskoobi abil söögitorust, mao limaskestalt. Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja määrada laiali. Kuivatada õhu käes.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitstud preparaadid säilivad nädalaid. Kui preparaati ei ole võimalik teostada, saata materjal steriilses saateanumas kohe laborisse, või säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.15. Tsütoloogiline materjal nahast

Proovi võtmine:

Proov võtta tsütoloogiaharjaga või puudutada nahalesiooni klaasiga. Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja määrada laiali. Kuivatada õhu käes.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitstud preparaadid säilivad nädalaid.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

6. Tsütoloogiline kiiruuring

Proovi võtmine, transport ja säilitamine:

Uuringumaterjal võtta, transportida ja säilitada vastavalt eelpool nimetatud meetoditele. Proov tuua koheselt tsütoloogia laborisse. Proovi saatelehele märkida, et on tegemist kiiruuringuga.

Teostamise aeg:

Uuringu vastus väljastatakse koevedelike puhul 15-20 min, valmis äigepreparaatide

puhul 5-6 min.

7. Histoloogiline materjali võtmise nõuded ja transport

7.1. Biopsiad

Proovi võtmine:

Uuringumaterjali võtmiseks kasutatakse avatud biopsia meetodit, mille käigus pindmisest kudedest või operatsiooni käigus võetakse pisikesed koetükid.

Nõelbiopsia meetodil võetakse uuringumaterjal sügavamatest kudedest ja siseelunditest. Kasutatakse peennõela aspiratsiooni, jämenõela, stereotaksilist, ja vaakum meetodeid.

Tangbiopsia- uuritava materjali saamiseks kasutatakse endoskoopilist, bronho-, mediastino-, gastro-, kolo-, artroskoopia meetodit.

Abrasiooni meetodil võetakse uuringumaterjal õõneselunditest, peamiselt emakast.

Uuringumaterjal asetada 10% formaldehüüdiga täidetud saateanumasse. Jälgida, et fiksaatori maht oleks 10 korda suurem uuringumaterjali mahust ja, et uuritav materjal oleks saateanumas vabalt, mitte kokkusurutuna ning kaetud kogu ulatuses formaldehüüdiga.

Proovi transport ja säilitamine:

Uuritav materjal transportida formaldehüüdiga täidetud saateanumas toatemperatuuril. Materjal säilitada toatemperatuuril. Formaldehüüdiga täidetud saateanumaid ei tohi hoida külmkapis või mõnes teises külmas ruumis! (Formaldehüüd kristalliseerub välja ega oma fikseerivaid omadusi).

Teostamise aeg:

Optimaalne aeg histoloogilise rutiinuringu vastuse saamiseks on umbes 7 tööpäeva. Keerulisemate juhtumite puhul, mis vajavad lisa värvimismetoodikaid, võib vastuse väljastamine võtta kauem kui 7 tööpäeva.

7.2. Operatsioonimaterjal:

Uuringumaterjal eemaldatakse kirurgiliselt operatsiooni ajal. Uuringumaterjal asetada 10% formaldehüüdiga täidetud saateanumasse. Jälgida, et fiksaatori maht oleks 10 korda suurem uuringumaterjali mahust ja, et uuritav materjal oleks saateanumas vabalt, mitte kokkusurutuna ning kaetud kogu ulatuses formaldehüüdiga.

Proovi transport ja säilitamine:

Uuritav materjal transportida formaldehüüdiga täidetud saateanumas toatemperatuuril. Materjal säilitada toatemperatuuril. Formaldehüüdiga täidetud saateanumaid ei tohi hoida külmkapis või mõnes teises külmas ruumis! (Formaldehüüd kristalliseerub välja ega oma fikseerivaid omadusi).

Teostamise aeg:

Optimaalne aeg histoloogilise rutiinuringu vastuse saamiseks on umbes 7 tööpäeva. Keerulisemate juhtumite puhul, mis vajavad lisa värvimismetoodikaid, võib vastuse väljastamine võtta kauem kui 7 tööpäeva.

7.3. Histoloogiline kiiruuring

Proovi võtmine:

Uuringumaterjal võetakse operatsiooni ajal.

Proovi transport ja säilitamine:

Proov transportida laborisse toatemperatuuril tühjas steriilses saateanumas. Eelnevalt tuleb telefoni teel *Cito* uuringu saatmine kokkuleppida patoloogiaosakonna töötajatega.

Teostamise aeg:

1 preparaadi vastuse väljastamise aeg ~20-30 minutit. Vastus väljastatakse telefoni teel.

7.4 Lümfisõlme tsütoloogiline ja histoloogiline kompleksuuring lümfoproliferatiivsete haiguste kahtluste korral

Proovi võtmine:

Eemalda lümfisõlm või selle osa koos perinodaalse rasvkoega. Väldi materjali kahjustumist muljumise või elektrivoolu läbi. Eemalda võimalikult suur koetükk (väldi nekrootilist piirkonda). Eemaldatud lümfisõlm asetada koheselt füsioloogilise lahusega immutatud marlilapi vahele. Marlilapi vahele asetatud lümfisõlm asetada kaanega suletavasse anumasse. **NB! Ära vala NaCl lahust anumasse lisaks!**

Proovide transport ja säilitamine :

Proov transportida koheselt patoloogiaosakonda. Erandjuhtudel ja kokkuleppel võib säilitada uuringumaterjali 4-8 °C) 24 tundi. Transportida nõuetekohaselt märgistatud suletud saateanumas.

Teostamise aeg:

Optimaalne aeg histoloogilise uuringu vastuse saamiseks on umbes 7 tööpäeva. Keerulisemate juhtumite puhul, mis vajavad lisa värvimismetoodikaid, võib vastuse väljastamise aeg võtta kauem kui 7 tööpäeva.

8. kliinilise nõustamise kättesaadavus uuringute tellimise ja uuringutulemuste interpreteerimise kohta

Kliiniline nõustamine uuringute tellimisel või tulemuste interpreteerimise soovi korral võtta ühendust patoloogiaosakonna sekretäridega, kes edastab vajaliku informatsiooni